

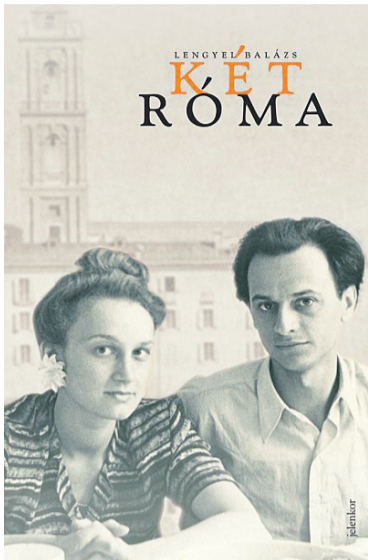
„Engem meg a Szent István hozott”

WEKERLE SZABOLCS

A Két Róma című könyvet nem értem. Nem értem, de szeretem.

A Jelenkor Lengyel Balázs századik születésnapjára adott ki egy kis válogatást az író-irodalomkritikus műveiből. Hogy mi alapján válogattak? Ez a kérdés. A karcsú kötetben helyet kapott esszé (a címadó Két Róma), interjú (Mándy Ivánnal és Tasi Józseffel, előbbi különösen élvezetes és gazdag, ebben szerepel a kritikánk címéhez kölcsönvett mondat, utalva Lengyel 1918-as születésnapjára), továbbá egy levelezés Vas István, Nemes Nagy Ágnes és Lengyel között. Ezenkívül kiváló, 1993-ban született, a négy évvel korábban emigrációjában öngyilkos író irodalmilag „rehabilitáló” (köztudatba visszahelyezni szándékozó) írás Márai Sándorról, egy meghíúsult, a mellőzött íróknak szánt folyóirat tervéről szóló levelezés, de még egy filmorgatókönyv-szerű darab is Lengyel második világháború alatti angoltanárának kalandjairól.

Vegyes saláta hát. De finom. Lengyel ugyanis, Nemes Nagy Ág-

nes egykori férje, majd a költőnő haláláig szellemi társa és barátja nagyon jól és élvezetesen ír, ráadásul jobbra fontos és lényeges dolgokról. A hajlíthatatlan Lengyel: azok közé tartozott a magyar irodalomban, akik semmilyen módon nem tettek húségesküt a rendszer mellett az 1940-es évek végén, az 1950-es években. Az Újhold korábbi értő és biztos ízlésű szerkesztője sokáig nem írhatott semmit, később ifjúsági regénye-

ket publikálhatott (leghíresebb A szebeni fiúk), majd a hatvanas évek végétől fokozatosan, de nagyon sokáig nem teljes értékűen térhetett vissza az irodalmi életbe. Nem véletlen, hogy Vas Istvánnak, aki szemére veti, hogy eltávolodott Babits eszméitől, válaszlevelében keserűen így fakad ki: „'49-ben az egzisztenciám, a főiskolai tanárságom, majd az irodalmi életben való részvételem múltott azon, hogy megtagadtam az árat, amit kértek: Babits »burzsoá dekadenciá«-járól kellett volna nagy előadást tartanom...”

A mai, áthallásokra érzékeny olvasó legújabb kulturkampunk kitörésének pillanataiban hűmögve nyugtázhathatja Lengyel sorait akkor is, amikor a népi-urbánus kérdéskörben így foglal állást: „Nem az-e az igazi kategória, hogy vannak jó, kiváló írók, másfelől közepesek, gyengék? A többi ürügy, ideológiai flastrom.” Ritka józan állítás, melyet a rendszerváltás óta bármelyik kultúrpolitikába magát beleártó honfitársunk figyelmébe ajánlhatunk volna. A maiakéba is.

Lengyel Balázs: *Két Róma*. Jelenkor Kiadó, 2018. 2999 forint

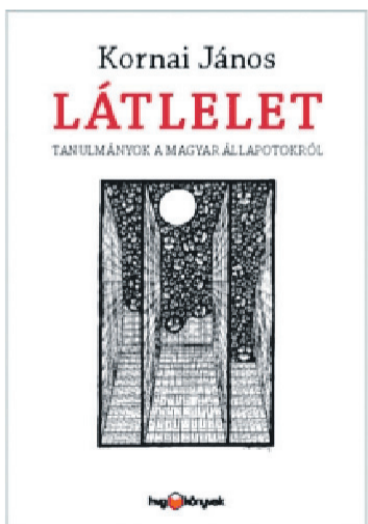
Láttelelet a magyar valóságról

MAJLÁTH RONALD

A történelem során rendre előfordulnak ideiglenes változások, hullámzások és ingadozások. Ha egy darabig ugyan rosszul is mennek a dolgok, a társadalom szervezete ezt általában kiheveri. Időnként azonban irreverzibilis károsodások keletkeznek, amelyek történelmi mértékben súlyos veszteségeket okoznak.

Ez történt most a mi országgunkkal is – állapítja meg Kornai János nemrég megjelent *Láttelelet* című könyvében, amelyben részletesen elemzi a 2010 után felálló Orbán-rendszer berendezkedését és működési gyakorlatát. Látteleletre ugyanis szükség van, mint ahogy az orvos is megvizsgálja a súlyos sérültet. Magyarországon pedig nem természeti katasztrófa, nem is véletlen baleset okozta a sérülést: emberek okozták, előre feltett szándékkal.

A nemzetközileg elismert közgazdász megállapítása szerint hazánkban mostanra autokratikus kapitalizmus alakult ki. Ebben szó sincs a magántulajdon dominanciájának megszüntetéséről, ehelyett csak erősíteni kívánják a kormányzó politikai erő, a vezető

bürokraták és az üzleti világ összefonódását, és azon belül a politikai hatalom birtokosainak uralmi helyzetét. Nem törekszenek a piac felszámolására sem, csak népszerűsködéstől és önös gazdasági érdekektől vezérelve durva kézzel belenyúlnak a piaci koordináció finom gépezetébe. Így a rendszer ugyan kapitalizmus maradt, csak hogy ez annak egy sajátos magyar változata, amelyben különösen erősek a kapitalizmus visszataszító hatásai.

Ami a politikai-kormányzati formát illeti, itt a mostani rend-

szer kialakítóinak szeme előtt egy kérdés lebegett: hogyan lehet még erősebbé és leválthatatlanná tenni az uralmukat. Az angol demokráciából azt vették át, ami abban a legrosszabb: a parlamenti mandátumelosztás aránytalanságát; az amerikaiból pedig azt, hogy a legfelsőbb bíróság tagjai igen hosszú ideig pozíciójukban maradhatnak, még akkor is, ha netán az ellenzék győzne a következő választáson. Kornai szerint így ma már joggal beszélhetünk Orbán-rendszer-ről, hiszen ennek jellegzetességei rendszert alkotnak, mert hatnak egymásra és kölcsönösen erősítik egymást. Itt pedig minden vonás közös törekvést szolgál: a vezető csoport és azon belül is a miniszterelnök hatalmának erősítését és bebetonozását, leválthatatlanságát igyekszik biztosítani.

A kötetben közölt hat tanulmány olyan kérdésekre is választ kíván adni, mint hogy életképes lehet-e az autokratikus kapitalizmus, vagy létezik-e illiberális demokrácia. A felállított láttelelet egyáltalán nem megnyugtató, de mindenképpen alapul szolgálhat a majdani gyógyuláshoz.

Kornai János: *Láttelelet – Tanulmányok a magyar állapotokról*. HVG Könyvek, 2017. 3900 forint

A Saulhoz képest nem akar semmit

A nagy kultúrharcos hevületben már szinte elszoktunk attól, hogy művekről és ne politikai beállítódásokról szóljon a vita. Sőt, lassan már könnyebben meg tudjuk mondani, melyik írónk hol és mennyiért lépett fel, mint hogy miről szólt legutóbbi kötete. Mindennek tükrében pozitív fejlemény, hogy Térey János legújabb regénye körül izzik a levegő, szenvedélyes cikkekben taglalják vagy tagadják el a félezer oldalas mű értékeit. Nemrég például Kukorelly Endre védte meg az Élet és Irodalomnak küldött olvasói levelében a könyvet egy kritikustól. Közlése szerint őt magával sodorta a szöveg, és igenis látta maga előtt a beszélőt.

A kötetet övező értetlenség persze nem légből kapott, még ha olykor túlzó állításokat is maga után von. A Káli holtak főhőse egy fiatal, lakonikusan fogalmazó színész, Csáky Alex. Előbb az azonos című zombisorozat sztárja, majd a Trianoni Hamlet főhőse, de még a Saul fiában is szerepelt. Ha pedig ő nem lenne elég, itt van még az ambiciózus rendező, Borombovics Géza, vagy épp az utazó szektában felnőtt író, Ranolder Tyutyu. A magába záródó, de roppant öntudatos értelmiségi közeg satirikus ábrázolása Szécsi Noémi tavalyi regényét, az Egyformák vagytokat juttathatja eszünkbe. Térey legalább annyira szórakoztató, mint az író műve volt, és épp annyira ellentmondásos is. A párbeszéd színvonalának éles váltakozása legalábbis zavarba ejtő: hol komoly, mélyenszántó kiselőadásokban beszélgetnek egymással hőseink, máskor infantilis kamaszként vágnak vissza. Alex, aki épp csak kifejtette, hogy egy pogrom helyszíne mennyire megrázta, Caesar halálának színhelyén szórakozottan vizsgál: „az a g*ci Brutus?” Ami inkább modoros és felesleges, de élesen el is üt a gondolataiban már ismét fontos meglátásokat forgató színésztől. Persze, erre válaszolhatják a szerzők, hogy mind

ilyenek vagyunk, felszínesen nevetgélünk, majd váratlanul éles megállapításokat teszünk. Mégis kizökkenti az olvasót, ha a szereplő a két szélsőérték között ugrál, életszerűnek viszont sokszor egyik esetben sem bizonyul.

Alex kiábrándultabb, jelentős tapasztalatokkal rendelkező figurájában ráadásul túlságosan jelen van Térey. Még a színész szofisztikált Saul-kritikája sem független attól, hogy inkább az író, mintsem a fiatal színész véleményét olvashatjuk. Csáky, ha egy ideje ebben a közegben is mozog, még nem lehetne olyan letisztult képe a magyar értelmiségről, mint azt olvassuk. Amely kép persze nagyon is szórakoztató, a Káli holtak olvastatja magát, ábrázolja épp a horrorforgatást vagy a színházi világot. A metaforák persze olykor egész kézenfekvőek és furcsák, de értetlenségünkre is válaszolhat Csáky Alex, amikor arról beszél: „A Saulhoz képest a Káli holtak nem akar az égvilágon semmit. Maximum ijesztgetni. Megkockáztatom, hogy szórakoztatni. És szemben a Saullal, nem akar az emberek szájába rágni semmit.” Mindez rövidre zárhatja a „mégis mit akart ezzel a kötetrel a szerző?”-értetlenkedéshullámot is, egyébként joggal. A Magyar Nemzet hasábjain megjelent részletek hasonlóan lebilincselőek és szórakoztatóak voltak, mint a kész regény, amitől világmegváltást várni persze nem érdemes. Humoros társadalmi tablót, hatásosan megrajzolt jeleneteket és helyszíneket kapunk, ezek miatt pedig mindenképp érdemes a lírikus Térey után a regényíróval is próbát tennünk.

Térey János: *Káli holtak*. Jelenkor Kiadó, 2018. 3799 forint

